

L'ADMINISTRACIÓ DE LA JUSTÍCIA SENYORIAL. ELS LLIBRES DE CORT

Valentí Gual Vilà
Universitat de Barcelona

Els registres de cort, o llibres de cúria o cort, eren compilacions manuscrites de tots els actes i procediments, judicials i no judicials, dels òrgans que impartien la justícia senyorial i efectuaven els actes de govern. Per tant, el funcionament de la cúria senyorial es desdoblava en l'àmbit judicial i en el d'administració i govern (Codina-Fernàndez, 23-24).

Contenen una informació molt rica per al coneixement del passat, car ofereixen detall de molts aspectes de la vida local, tracten punts relatius a la conservació de l'ordre públic, serveixen plets i processos civils i criminals, permeten de saber quelcom de les relacions entre senyors i vassalls i entre els membres de la comunitat i àdhuc ofereixen el ressò d'esdeveniments generals en la vida local.

Analitzem, ací, els llibres de cort derivats de l'exercici de la justícia per part dels senyors. Avancem que s'entén per jurisdicció el poder o legítima autoritat per governar i posar en execució les lleis, declarant i aplicant el dret. I per imperi la facultat d'usar la coacció i la coerció per fer respectar les lleis i complir les decisions de l'autoritat (Codina-Fernàndez, 30).

En primer lloc, cal considerar l'existència de la jurisdicció civil simple o mínima, dita "civilíssima", que permetia, a qui l'exercia d'imposar petites multes –de fins a 5 sous– i "empares" –penyora per deutes– i jutjar litigis de mínima importància.

En segon terme, convé de distingir entre la baixa i l'alta justícia. La baixa justícia o "mixt imperi" englobava la jurisdicció civil simple que hem descrit i l'ampliava amb diverses facultats que ostentava el seu possessor. Jurisdicció civil mínima i baixa justícia configuraven el civil ple.

N'era una, la possibilitat de tenir tribunal de justícia propi, és a dir, cort amb escrivà, per jutjar causes civils on els béns en litigi fossin inferiors a 6000 sous. A més, incloïa els actes de jurisdicció voluntària: emancipació de menors, nomenament de tutors de patrimoni inferiors a 6000 sous, insinuació de donacions i encants públics. I encara tenia la facultat de jutjar delictes lleus, entenent-s'hi aquells que no comportaven pena de mort civil o natural i mutilació de membres i que, com a molt, pressuposaven penes fins a la d'assots i posar en costell. Queien en aquesta categoria baralles, lesions menors, injúries, furts de menys de 200 sous... El detentor de la baixa justícia podia nomenar batlle, jutge, saig, nuncis i corredors. Podia capturar els presumptes culpables de delictes lleus i lliurar-los al jutge competent. Donava llicència a la universitat per reunir-se i adoptar diverses mesures de policia. Tot això segons una sentència de 1595 (Ferro, 140).

L'alta justícia, o "mer imperi", vulgarment "el criminal", comprenia tots els delictes pels quals es podia imposar pena de mort natural o mutilació de membre, desterrament i

reclusió perpètua. Hi eren incloses les lesions greus i els furtus de més de 200 sous comesos amb violència. El possessor del mer imperi tenia el dret d'alçar força i costell i d'aplicar la pena capital. I també la facultat de donar tutors i dictar els decrets connexos quan es tractava d'un patrimoni de més de 6.000 sous. Així ho estipulava una decisió de l'Audiència de 1553 (Ferro, 139-140).

Els límits a aquesta àmplia autoritat del noble eren, sobretot, tres: els crims reservats al rei –els de lesa majestat o alta traïció, l'heretgia, la sodomia, l'assalt de camins i la falsificació de moneda–, els plets on eren implicats béns i drets pertanyents al reial patrimoni i la no facultat de jutjar persones aforades –clergues, membres dels ordes sagrats i oficials reials–. Queda clar, doncs, que l'autoritat monàrquica frenava la senyorial, sense comptar la resistència dels vassalls que esgrimien privilegis, costums i recorrien a l'ocultació de parts de la producció (Codina-Fernàndez, 33).

L'exercici de la jurisdicció i de l'imperi era a càrrec, en moltes parts de Catalunya, dels nobles. Senyors de castells termenats, usaven de la jurisdicció i l'imperi sobre el terme o districte del castell: la baronia. La majoria dels barons o senyors de castell eren nobles, perquè tenien un seguit de privilegis exclusius, però només una minoria tenia un títol del regne –duc, marquès, comte, vescomte, baró...–.

Els membres fixos de la cort senyorial eren el baró, l'escrivà o notari i el missatger o algtzuir. El primer exercia de president, el segon tenia cura d'aixecar les actes i redactar les diligències i el tercer portava els encàrrecs i els manaments als interessats.

No és estrany de trobar també el procurador general, la màxima autoritat de la baronia en absència del senyor i les funcions del qual cessaven en el moment del retorn del noble. I tampoc de documentar l'assessor, que es linitava a emetre el seu parer de lletrat en els assumptes per als quals era requerit. Finalment, el procurador fiscal era sempre triat en el cercle dels homes de confiança del baró, que designava tots els membres de la cúria. Actuava de ministre públic contra qualsevol crim o delictes (Codina-Fernàndez, 34-35).

Per la seva banda, el batlle exercia de funcionari judicial i executiu. Així, entenia en primera instància en civilíssima, sentenciava en procediment sumari i verbal i àdhuc podia disposar d'audiència, el "juy". En la segona línia, dirigia el sometent local, efectuava la captura i empenyorament de malfactors, s'encarregava de les enquestes criminals, emparava, embargava i empenyorava, ordenava pregonar les crides, rebia el sagrament i homenatge dels presos deslliurats sota fiança, concedia els guiatges i ordenava les treves. Era un càrrec de notable influència en la vida local i, per tant, cobejat (Codina-Fernàndez, 37).

Quant al procés penal, el procediment criminal vigent a Catalunya era sobretot inquisitiu i públic. L'enquesta judicial podia començar per denúncia o acusació privada, d'ofici o per pròpia iniciativa de les autoritats de la baronia.

Una vegada la persona presumptament inculpada havia estat capturada pel batlle o els seus oficials i havia estat posada a bon recapte, el procurador fiscal de la cúria continuava l'enquesta amb l'aportació de les proves necessàries per demostrar la culpabilitat de l'encausat i instava tots els actes, proves i procediments.

El judici penal català es caracteritzava per una gran severitat. S'entenia que totes les penes eren arbitràries i que el jutge podia modificar-les. En conseqüència, és possible que existís desproporció a l'hora d'aplicar-les.

Quan el fet denunciat era de l'àmbit de la baixa justícia i no implicava penes corporals, tot el procediment era dut pel batlle, amb l'assistència del nunci o escrivà. Altrament, si el crim o delictes exigia penes corporals o relegació, el procés es duia a la cúria baronial, amb tots els ets i uts.

No hem d'oblidar que el baró designava personalment tots els membres de la cúria baronial i que mediatitzava el tribunal. Costa de creure que aquest fos imparcial (Codina-Fernández, 99-100).

Resulta possible d'establir una correlació entre prenes i delictes: l'amputació del puny era aplicada als culpables de lesions greus amb arma blanca, els assots als lladres i als desterrats de la baronia que hi tornessin sense llicència, el cep i el costell als delinqüents menors d'edat i l'empresonament temporal en casos molt diversos: pastors que no havien sabut evitar malifetes del bestiar, deutors de multes, resistents a les decisions judicials...

Hi ha diverses figures que han de ser tingudes en compte. La remissió era una regalia comunicada als jutges i barons titulars del mer imperi segons la qual era possible de commutar la pena per un pagament monetari. Ara, no es podia perdonar si la part perjudicada no rebia satisfacció i els acusats de delictes greus n'eren exclosos.

Gràcies als guiatges, el baró podia protegir els testimonis de causes criminals i els mateixos inculpats quan estaven implicats en baralles col·lectives i de cara a evitar mals majors.

La manlleuta permetia l'alliberament de l'inculpat mitjançant el pagament d'una fiança en diners i sempre que es disposés d'avaladors. Podia ser indefinit i el presoner alliberat prometia retornar a la presó per comparèixer davant el tribunal sempre que rebés un manament judicial. No podia, però, sortir del terme i, a vegades, ni del domicili (Codina-Fernández, 108).

La traducció en la pràctica de tot aquest cos teòric, presenta algunes particularitats. Sales (162) considera que el pes de la justícia senyorial en matèria criminal ha estat subestimat a causa, precisament, de l'existència de llibres de cort de batlles locals dels senyors mateixos en alguns arxius municipals. Passa que, com hem dit, el batlle local no solia encarregar-se més que de baixa justícia i que l'ús de llibres de cort on ell és el protagonista pot desvirtuar la correcta percepció de l'existència de senyors altjusticiers.

I l'exemple que exposa Sales (163) és paradigmàtic: en la confessió general continguda als capbreus —font no judicial, recordem-ho— de diversos llocs sota jurisdicció de Poblet, consten aplicacions de darreres penes; altrament, en el llibre de cort de Vallclara, de 1546 a 1830, malgrat l'activitat de la cúria, no s'hi pot trobar cap cas d'alta justícia. Molts deutoris, penyores, emparees diverses, bregues, litigis de límits i de fites, encants... i prou, si és que resulta poc. Segurament, però, que l'explicació rau en el fet que els casos d'alta justícia devien ser duts i registrats per la cúria del procurador o del governador de les baronies del monestir.

L'estudi que hem dut a terme de tres llibres de cort, un de Les Piles i dos de Conesa, confirma la hipòtesi de Sales. Hi dominen les crides, tot un ampli ventall de crides, encapçalades per la fórmula "Ara oiats" i finalitzades per "guardessi qui guardar sia que amor ni gracia non aura". Un enfillall d'extractes de pregons públics a la plaça del poble, efectuats pel nunci o missatger, per ordre del batlle i en nom de l'autoritat. Crides generals, encarregades de regular els aspectes bàsics de la vida local, tan importants en allò que regulen com en allò que prohibeixen i que tenen, doncs, una àmplia lectura "en negatiu". (Codina-Fernández, 47-48). Per tant, ens movem en un primer pla, el del vessant governatiu de l'exercici de la jurisdicció senyorial, en el terreny de la crida pública.

I si atenem a una tipologia de la documentació, a la possibilitat de fer-ne un desglossament i una classificació de cara al seu buidat i estudi, podem atènyer un mínim de quatre focus d'interès: conservació de l'ordre i de la moral públiques; mesures de policia i de regulació de la vida econòmica; ressò de guerres, fams i malalties i protecció dels drets baronials. Tot englobat en un doble joc de prevenció i de prohibició, de búsqüeda de suport per parts dels vassalls, que han de col·laborar a través de la denúncia, la qual els permet, a la vegada, de tenir participació en el cobrament de la multa imposada.

En el primer apartat, de mesures tendents a assegurar l'ordre públic, la seguretat de les persones i béns i la repressió del crim, hi podem trobar interdictes diversos. Uns reprimen el bandolerisme, els altres la delinqüència, els enfrontaments i el malestar social –la prohibició d'anar armat va per aquesta banda–. Quant a la preservació de la moralitat, dels bons costums, s'hi relacionen la prohibició de jurar, la reglamentació del joc –o la seva prohibició–, l'obligació de complir amb el precepte de no treballar en dies festius i la protecció del sacrament del matrimoni a través de la persecució de l'amistament.

Pel que fa a les mesures de policia i de regulació de la vida econòmica, hi tenen cabuda aquelles contingudes a les crides que assegurin el monopoli senyorial sobre establiments diversos, la il·legal imposició de fatiga sobre les transaccions de productes agraris, tot l'ampli quadre de conflictes entre ramaders i pagesos, la protecció de la viticultura –gossos tancats durant la verema, cura dels mallols–, la prohibició absoluta de caça furtiva, l'interdicte de fer llenya i recollir brossa i bolets als boscos del baró, les mesures de conservació dels camins públics, les de sanitat en fonts i abeuradors d'ús comunitari i l'afinament de les mesures de gra.

Hi ha la possibilitat, també, de trobar el ressò de guerres, fams i epidèmies: prohibició de treure gra de la baronia en anys de carestia, d'acollir i recollir persones procedents de llocs empestats... I, en quart terme, la protecció dels drets senyorials sobre el tragi, la part de delme, la capbrevació o la data de pagament dels censos (Codina-Fernández, 47-93).

I, al bell mig de tot el paquet de crides, els registres de cort de Conesa i de Les Piles, només consenten una parcial observació de l'execució de la justícia senyorial i encara en el pla de la jurisdicció civil, no pas criminal, en el camp de l'actuació del batlle i del seu "juy" –instància judicial menor–.

En conseqüència hi ha munió de plets civils: limitacions de finques, reclamacions de censals i censos, plantades de fites... També nomenaments de tutors i emancipació de menors, administració de béns vacants, algun que altre encant públic, moltes reclamacions de deutes i empires i penyores. Convé no oblidar que l'exercici de la jurisdicció civil reportava a la cúria ingressos econòmics superiors a la criminal (Codina-Fernández, 118).

Constatem la presència mixta de crides –nivell governatiu– i actuacions derivades de la jurisdicció civil en el casos referits. A Conesa actuaven dues justícies, la del Rei i la del monestir de Santes Creus. Encara el 1774 el Comú va acudir a la Reial Audiència per sol·licitar la incorporació del terme a la jurisdicció reial: el 1593 els conesins havien pagat les despeses de redempció del domini de Santes Creus sense cap resultat a la pràctica. El 1778, l'Ajuntament imposà un setzè sobre les collites per fer front a les elevades despeses del plet (Grau-Puig, 224).

Al volum que aplega les actuacions del batlle pel Rei, servat a l'Ajuntament de Conesa, li manquen els primers 20 folis i comença amb una crida, de primer d'agost del 1593: prohibició de jugar, de jurar –renegar–, d'anar armat i de deixar entrar els ramats als sembrats. Més tard, limitació d'entrada als emprius, als femers i a les basses d'amarar canem. El 1596, limitació dels caps de bestiar que podia retenir cada propietari –60 d'oví i 70 de cabrum–, obligació als propietaris de bous de posar esquella a les bèsties, tancament de torrenteres i alberedes, i normativa contra els furts.

Tres anys després, més crides. De nou: lluita contra el robatori molt més marcada i joc de la pilota exclòs de les prohibicions. Al 1600, el febrer, prohibició de ballar per carrers i places –atac al Carnestoltes?–. I en data impossible de precisar, però entre 1601 i 1604, prohibició de dur garbes des dels trossos cap a casa de nit i amb cavalcadures sense esquella –fre a l'ocultació pagesa. El 1605 més petites revisions: el joc de bitlles, exclòs dels prohibits, els sants i les santes inclosos entre els que no s'admet renec. I entremig, sura la topada entre Corona i cenobi: el batlle recorda que ell és l'encarregat d'administrar justícia menor

i que cal prestar jurament en mà i poder seus, tal com havia determinat el Consell. El 1617 recorda que gaudeix de tot el poder decisorí en les qüestions criminals.

I arribem al 1638 sense disposicions dignes d'esment. Aleshores el batlle pel Rei prohibeix de caçar sense llicència i, en cap cas, fent servir enginyos o gossos; dóna vint dies de termini als particulars per portar a ca la Vila totes les armes de foc, pólvora, metxa i pilotes –bales– i concedeix un mes als jurats per arranjar les presons del rei i –molt important– reedificar les forques, que hem d'entendre en desús. S'han trencat les hostilitats amb França i es respira mal ambient que pateixen els francesos: tots els fadrins, els casats i els fills d'aquesta naturalitat han de dur les armes a ca la Vila, en el termini de 24 hores i sota pena de la vida.

Les penes, el 1593: econòmiques de 3 lliures als renegaires, jugadors i gent armada. La llengua presa al costell, a més, pels primers i la pèrdua de l'arma i 30 dies de presó als tercers. El 1599, aquests canvis: els que jurin, 2 sous de penalització cada cop, a repartir a parts iguals entre l'acusador i la Confraria de les Ànimes del Purgatori; el robatori penalitzat en 3 lliures i “pres per lladre”; els propietaris de ramats invasors, 10 sous si el bestiar era menut, 5 sous els bous i 2 sous els muls o rucs –de nit, el doble–. El 1608, aparició de la primera pena corporal –100 assots a qui no presti sagrament i “buidat de terra”–. El 1638, 50 lliures de multa als caçadors furtius i pena de vida als gavatxos, en el cas relatat.

El llibre de cort menat pel batlle del monestir de Santes Creus comença el 1651, malgrat que porti l'encapçalament de 1657. També és dipositat a l'Ajuntament de Conesa. Hi tenen, semblantment, una ampla cabuda les crides. La d'agost del 1657 prohibeix de passar per les drecceres del terme, imposa l'arranjament dels camins en tres dies i prohibeix de collir cap tipus de fruita i hortalissa aliena. Els contraventors de les dues primeres disposicions seran castigats amb una multa de 3 lliures, els de la darrera, de 10. El setembre d'aquell any, l'Abat prohibeix de menjar i beure a la taverna. L'octubre, de fer camí i dreccera per les del senyor i passar per alguna que no siguin els camins rals. Les penes, de 3 lliures.

Quatre anys més tard, el Governador de Conesa pel monestir, fa llegir noves crides. Cap persona pot treure cap mena de grans de l'era, i menys portar-los a casa seva, sense haver pagat els drets al senyor. Ningú pot deixar grans desfets amb l'espigada de l'esplet batut. Ningú pot deixar grans de l'esplet fet a l'era: ha d'ajuntar-ho tot i fer-ne dos munts, un amb l'esplet net i l'altre amb el brut. Cap gra net ha de quedar fora dels dos munts. Ningú pot treure garbes fora del terme ni entrar-ne d'altres sense llicència particular. Ningú pot tenir a les eres o a prop gra delmat, si en té encara per delmar. Tothom en tenir l'esplet batut ha d'avisar el delmer. Sempre penes de 10 lliures, orientades a controlar la correcta percepció del delme.

Mesures que fan pensar en l'existència de l'ocultació i que el registre documenta. El 15 de setembre del 1662, un any després de la crida, el Governador captura Esteve Martí, vassall del monestir, i l'empresona “*p(er) aver defraudat en el delme*”. Resulta finalment alliberat, tot i que el governador afirma que això no és conseqüència de la seva innocència –suposem que havia pagat la remissió–.

La crida del 1661 també limita l'acció dels propietaris de ramats, en estipular que el bestiar no pot entrar als rostolls fins quatre dies després de la retirada de les garbes. I aquí llueix la topada de pagesos i ramaders. El setembre del 1677 –època de verema– un pagès denuncia un pastor perquè el bestiar, menat pel segon, havia entrat a una vinya, del primer. El rector de Les Piles, l'agost del 1678, acusa un conesí d'haver permès el seu bestiar pasturar en un rostoll quan encara hi havia moltes garbes. També l'agost, del 1683, un rossí desfermat espatlla 116 mallols i una servera. Els danys són avaluats en quasi 3 lliures. I l'octubre del 1686 el burro propietat de Nadal Bonet es menja 145 mallols de Roc Nuet.

El registre denota l'extrema pobresa d'alguns conesins. Jeroni Castellà reclama satisfacció de deutes, per import de 26 lliures a Joan Pijoan. El segon no paga i la cort “executa”

la casa de Pijoan. Només hi troben una caldera --i vella--, una taula i dos bancs. Els béns, venuts a encant públic, pugen 3 ll. 14 ss. Hom recorre a la confiscació de béns de rústica.

I, encara, recull els conflictes entre veïns. Primer, els causats per la presència de llençues i boques desfermades: Maria Almenara i Maria Martina --casades amb un Almenara i un Martí-- són citades a declarar, a instància de Caterina, muller d'en Segarra, sobre què havien sentit dir a una altra Caterina, muller d'en Bonet, al corral de Miquel Beynach. Corre el febrer del 1669 i afirmen que escoltaren de boca de la segona Caterina "*q(ue) los soldats q(ue) estaven en conesa avien dit q(ue) avien gosat de les dones de conesa y entre altres ere una la muller de Jaume Segarra pero yo no u crec y p(er) ella posaria les mans al foch*".

Segon, entre marit i muller. L'agost del 1682, Rosa, muller de Pere-Joan Rosselló, requereix el batlle pel Monestir "*que per quant tenia temor que son marit no la matas, li administras justicia posantla en part segura y que ella no pugues rebre ningun dany*". Dos testimonis ho notifiquen a Rosselló i aquest respon que "*si ella no volia viurar ab ell que ni ell ab ella, y que se allestis, que nos cuidaria, ni volia cuidar mes de ella*".

Tercer, entre veïns gelosos de les propietats d'altri. Setembre del 1687, Josep Florensa contra Isidre Sopera. Al primer se li va morir un tocino d'una ferida i el primer raig de sang sortia del llindar de la casa del segon. El porc devia anar lliure pel carrer. Els prohoms no esclareixen absolutament res.

Quart, un bandejament. El setembre del 1687 --noti's la concentració de molts dels actes al temps d'estiu--, el batlle pel Monestir posa pena de 100 assots a Maria Anna Ramis si no marxa, del terme de Conesa i de tota la baronia de Santes Creus, en el termini de 12 hores: fou trobada en companyia d'un fadrí. La resta, s'entén.

En el cas de Les Piles, població integrant del comtat de Savellà, possessió dels Boxadors, disposem d'una àmplia sèrie de llibres de cort. Conservats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, comprenen els volums 70 a 79 de la caixa 8 del fons de la parròquia, i els anys 1433 a 1642. En el que hem treballat, hi té cabuda una crida ben estructurada, del 1607, que prohibeix a qualsevol persona, independentment del seu grau o estament, el següent: jurar de Déu, la Verge i els sants i santes; treure garbes de gra del terme i gra de l'era si el delmer del senyor no ha estat advertit --voluntat de frenar l'ocultació pagesa--; entrar armat o no en horts, trossos --de sembradura-- i vinyes --contra el furt--; caçar i pescar, totalment; portar armes; prendre llenya, palla i garbes; portar ganivets i destrals per a tallar rama --directament adreçada als pastors--; d'entrar al terme de Les Piles bestiar forà i, finalment, jugar a cartes i a daus.

Unes interdiccions apuntaven cap a l'observança dels bons costums no renegar, no jugar, no robar--, unes altres vers la conservació de l'explotació agrícola --limitacions a la ramaderia--, d'altres, a limitar la violència --prohibició d'armes-- i unes darreres, cap a la defensa de les prerrogatives senyoriales --proscripció de caça i de treure garbes i gra--. És una tipologia menys ampla que la detallada en el cas de Corbera de Llobregat, però que s'adreça en una direcció parella.

Totes les penes en cas de contravenció són econòmiques i algunes van acompanyades de presó. Excepte una, on no hi ha ban: renegar, penalitzat amb tres dies de presó a pa i aigua. Les multes són de dos tipus: de dia, 3 lliures i mercè de senyor, de nit, 10 lliures. La presó és prevista per als que entrin armats en vinyes, trossos i horts, els pastors que portin ganivets i destrals per tallar rama i els jugadors. Els pescadors furtius perdran la xarxa, els que vagin armats, les armes.

Els denunciants rebrien un terç de la multa o ban en el cas dels que entraven en llocs de conreu per robar o que conduïen bestiar foraster al terme espilenc i també quan denunciaven els jugadors. Ara bé, eren obligats a acusar els tiradors de daus i amants dels naips: si no cursaven denúncia i s'escatia que sabien de la pràctica del joc, també eren penalitzats.

A la llum de la informació disponible, no sembla que siguin observables grans diferències entre els bans imposats per la jurisdicció reial a Conesa i la senyorial a Les Piles i Conesa mateix. Només detectem més possibilitats de penes de presó a la segona població que a la primera. La imposició de la multa de 3 lliures és generalitzada. No podem, doncs, aportar dades significatives sobre un tema molt important: esbrinar si la justícia reial era més equànime i eficaç que la dels barons. Per a això, no disposem, encara, dels suficients treballs monogràfics. A més, hem de considerar que ens hem hagut de limitar a l'àmbit governatiu i de baixa justícia, sense poder transcendir a l'alta justícia, a l'aplicació de penes capitals.

De la confessió general de diversos capbreus es desprèn que aquesta era present a la Conca. A Rocafort, la còpia del capbreu del 1621 assenyala l'exercici del mer imperi per part dels Armengol: resta especificat que, anys abans, un nunci i Guillomot, francès, tastaren les forques i el costell i que un altre individu fou assotat (Gual, 115). A Santa Coloma, els Queralt exercitaren repetidament el dret d'imposar la darrera pena: en el capbreu de 1598, hom esmenta 5 execucions a la forca i un esquarterament, a més de dos individus que foren passats per sota les forques. A més, de mort a forca, els Queralt podien bandejar, enviar a galera, empresonar "*y moltes penes corporals*" (Segura, 353). Els membres de la universitat d'Aguiló, aquell mateix any 1598, declaren que "*han boit a dir los que vuy viuen a sos passats que dits sors. (els Queralt) han fetes algunes sententies criminals*". Sense citar el document de procedència, Salvador Palau informa de dos espunyaments —un efectuat sobre Jaume Fortuny, segons Manel Güell, penjat (Güell, 11)—, dos esquarteraments i tres condemnnes de forca.

Deixem de banda els senyors laics. Els confessants de Forès reconeixen la jurisdicció civil i criminal alta i baixa al monestir de Santes Creus i afirmen que, per mostrar la jurisdicció, l'abat té "*presons, cadenas y estacaments*" (Arxiu Històric Comarcal de Valls, Josep Ortega Comes, núm. 144). Això en l'avançada data de 1766 i malgrat que no s'esmenti l'ús de l'alta justícia. Els declarants de La Sala i el Fonoll, igualment possessions santescreuïnes, també ho admeten.

Els habitants de Barberà, centre d'una important comanda hospitalera, el 1678 confessen que el batlle exerceix el mer i mixt imperi per la Sagrada Religió de Sant Joan. És costum i, a més, han "*vist donar asots y condemnar a Galera y (...) en temps atras a penjar*" (Biblioteca del Seminari Diocesà de Barcelona, manuscrit 184). Extrem que podem confirmar: el 1628, mig segle abans de la capbreuació que controlem, fou penjat a Barberà el bandoler del bàndol cadell Gabriel Oliver (a) "el Pixo" (Català-Gual). Els hospitalers eren nyerros declarats.

Bibliografia

- Català, Rafael i Valentí Gual: "Un cas de bandolerisme popular. El vallenc Gabriel Oliver". *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol.II, 1985, pp. 57-63.
- Codina, Jaume i Josep Fernández: "Una baronia feudal en l'Edat Moderna. Corbera de Llobregat 1566-1734", pp. 21-189, dins *Estudis d'història de Corbera de Llobregat*. Ajuntament-Abadia de Montserrat. 1991.
- Ferro Pomà, Víctor: *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Eumo. Vic. 1987.
- Gras Casanovas, Mercè: "Fonts per a l'estudi de la conflictivitat social". *I Jornades de Recerca Històrica del Baix Llobregat*. 1993, pp. 295-312, esp. 299.
- Grau, Josep M., i Roser Puig: "Aspectes socio-econòmics de Conesa en l'època moderna (segle XVIII)", pp. 189-225, dins *Conesa*. Ajuntament. 1989.
- Gual Vilà, Valentí: *Terra i guerra. Rocafort de Queralt a l'edat moderna*. Rafael Dalmau, editor. Barcelona. 1987.

- Güell Junkert, Manel: "Jaume Pallarès. De delinqüent comú a pres polític (s. XVI-XVII)". *Kesse*, núm. 14, desembre 1993, p. 11.
- Palau Rafecas, Salvador: "Els Queralt, senyors del castell de Santa Coloma". *La Segarra*, núm. 97, agost 1987, p. 7.
- Sales, Núria: *Els segles de la decadència (segles XVI-XVII)*. Edicions 62. Barcelona. 1989.
- Segura Valls, Joan. Mn.: *Història de Santa Coloma de Queralt*. Ajuntament. 1984.